

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Київ 2019

УДК 331.5 : 351.83 : 159.9

Редакційна колегія :

Войтович Р. В., д. держ. упр., професор, ректор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України;

Ворона П. В., д. держ. упр., доцент, перший проректор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України;

Пріб Г. А., д. мед. н., професор, завідувач кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України;

Кожем'якіна С. М., д. е. н., доцент, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України;

Вітряк Т. Б., к. е. н., завідувач проблемною науково-дослідною лабораторією інституційного забезпечення діяльності державної служби зайнятості та партнерської взаємодії з роботодавцями Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. Протокол № 10 (151) від 28 листопада 2019 року.

Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів доповідей та тез міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 12 листопада 2019 року / за заг. ред. Р. В. Войтович, П. В. Ворони. Київ, ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. 329 с.

У збірнику представлені матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції». Конференція була присвячена обговоренню найактуальніших питань у сфері зайнятості та модернізації державної служби зайнятості, реформування публічного управління, забезпечення ринку праці відповідними механізмами, які сприятимуть його трансформації в умовах європейської інтеграції, процесів внутрішньої та зовнішньої міграції населення, питань психології праці та управління в контексті діяльності державної служби зайнятості.

Збірник буде корисним для науковців та практиків, що пов'язані із сферою зайнятості та ринком праці. Матеріали публікуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, назв та інших відомостей відповідальність несуть автори публікацій.

ІПК ДСЗУ
2019

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ ЩОДО ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

12 листопада 2019 р. відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції». Ініціаторами проведення конференції виступили Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Міністерство соціальної політики, Державний центр зайнятості, Вища школа міжнародного бізнесу (Прешів, Словаччина).

До участі в Міжнародній науково-практичній конференції були запрошені вітчизняні та міжнародні науковці, аспіранти, докторанти, здобувачі наукових ступенів, експерти різних напрямів в сфері зайнятості та інші зацікавлені особи.

Сфера зайнятості населення та ринок праці є найбільш динамічними елементами економіки. В них не тільки переплітаються інтереси працівників і роботодавців, але й відображаються економічні, політичні, демографічні, соціальні та інші процеси. З активізацією процесів євроінтеграції відбулося перетворення національного ринку праці та державної служби зайнятості у напрямі набуття сервісно-орієнтованих характеристик та інноваційного типу розвитку. Ринок праці – це складний інститут ринкової економіки. У ньому віддзеркалюються практично всі соціально-економічні явища, які відбуваються в суспільстві. На етапі становлення України як держави із соціально орієнтованою ринковою економікою, трансформація ринку праці та модернізація державної служби зайнятості, є на сьогоднішній день надзвичайно актуальними.

У роботі конференції взяли участь: перший проректор Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, доктор наук з державного управління, доцент П. Ворона, заступник директора Департаменту реалізації політики зайнятості, к. е. н. В. Мельник, начальник Управління стратегічного планування та бюджетування О. Купрій, президент ICDC (Міжнародний центр розвитку і кар'єри) Німеччини М. Бойко, президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування В. В. Воскобойник, заступник директора з науково-організаційної роботи та

міжнародних наукових зв'язків Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, завідувачка лабораторії організаційної та соціальної психології, членкор. НАПН України, д. психол. н., професор Л. Карамушка, завідувачка відділом соціально-економічних проблем праці ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», к. е. н., старший науковий співробітник В. В. Близнюк, професор кафедри управління персоналом та економіки праці ІПК ДСЗУ, д. е. н., професор С. Калініна, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки ІПК ДСЗУ, д. е. н., доцент С. М. Кожем'якіна, професор кафедри психології ІПК ДСЗУ, д. психол. н., професор В. Дорожкін та інші.

Учасники конференції мали змогу дискутувати за передбачуваними напрямами обговорення:

- 1) розвиток інституту кар'єрного радника та консультанта роботодавця як моделі інноваційного розвитку служби зайнятості;
- 2) реформування публічного управління у сфері зайнятості в умовах децентралізації;
- 3) психологічні аспекти діяльності служби зайнятості в умовах інституційних перетворень ринку праці;
- 4) організаційно-управлінські, соціально-економічні та фінансові механізми забезпечення трансформацій ринку праці;
- 5) міграційні процеси в умовах трансформації ринку праці.

Всі учасники конференції, підкреслюючи важливість інноваційного розвитку державної служби зайнятості, реформування публічного управління у сфері зайнятості, посилення психологічних аспектів діяльності служби зайнятості, визначення організаційно-управлінських, соціально-економічних та фінансових механізмів забезпечення трансформацій ринку праці, дослідження міграційні процесів в сучасних соціально-економічних умовах засвідчили актуальність питань розглянутих на конференції.

ЗМІСТ

Секція I

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КАР'ЄРНОГО РАДНИКА ТА КОНСУЛЬТАНТА РОБОТОДАВЦЯ ЯК МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

Мельник Валентина

Кар'єрне консультування як інструмент формування нових компетенцій..... 12

Судаков Микола

Сегментація національного ринку праці: вимоги змістовної й операційної трансформації послуг ДСЗУ..... 14

Кузьмін Віктор

Кар'єра у фокусі соціологічного знання..... 19

Савенко Олександр

Методи роботи радників роботодавців (зарубіжний досвід) 24

Рісний Олег

Активні програми на ринку праці в умовах глобалізації..... 26

Грамма Ольга

Критерії професійної компетентності фахівців служби зайнятості, які виконують функції кар'єрного радника..... 30

Кузьміна Марія

Місце та роль кар'єрного радника у професійному становленні соціального працівника..... 33

Літвінчук Людмила

Формування стратегії діяльності державної служби зайнятості..... 35

Дубяга Яна

Ресурси професійної самореалізації кар'єрного радника державної служби зайнятості України..... 38

Люляєва Юлія

Аспекти особливостей емоційного вигорання кар'єрних радників Київської обласної служби зайнятості..... 41

Секція II

РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Ворона Петро, Калашиник Віктор

Особливості фінансування місцевих програм зайнятості населення на прикладі Полтавщини та м. Кременчук..... 44

Кураташвілі Анзор

Державне управління в умовах децентралізації..... 51

Линдюк Олена	
Основні напрями модернізації публічного управління у сфері зайнятості в умовах децентралізації.....	54
Пахомова Мілана	
Зайнятість ВПО «третього віку» як проблема державної вартості....	58
Качан Яна	
Спрямованість інституційних механізмів професійного розвитку кадрового потенціалу публічної служби в контексті європейської інтеграції.....	62
Савченко Наталія	
Інноваційний інструментарій сервісної діяльності державних інституцій у сфері зайнятості населення.....	64
Баришніков Володимир	
Освіта дорослих як важливий чинник сфери зайнятості в сучасних умовах децентралізації.....	67
Борецька Наталія, Крапівіна Галина	
Механізми державного управління нестандартними формами зайнятості: функції, принципи та простір діяльності (на прикладі волонтерства та волонтуризму в умовах євроінтеграції).....	71
Паутов Вадим	
Інституційна основа протидії корупції в системі забезпечення національної безпеки.....	76
Опанащук Петро	
Шведська модель соціального захисту населення від безробіття.....	80
Швидкий Ярослав	
Протидія корупції як чинник забезпечення національної безпеки....	83
Міщенко Катерина	
Методологічні засади формування позитивного іміджу державної служби зайнятості України.....	86
Тимощук Ірина	
Мовна політика в умовах євроінтеграції.....	89
Малиш Мирослава	
Самопрезентування державних органів управління у сфері зайнятості за умов глобалізованого ринку праці.....	92
Назаренко Олександра	
Взаємозв'язок ринку праці та ринку освітніх послуг в умовах євроінтеграції.....	95
Юраш Тетяна	
Фактори тінізації ринку праці України.....	96
Сержанов Віталій, Костьов'ят Ганна	
Сучасний стан кібербезпеки електронного урядування в Україні.....	99
Сухомлин Віктор	
Інституційно-оптимізаційні механізми розвитку сфери зайнятості населення України.....	102

Литвиненко Володимир

Деякі застереження до змін у законодавстві щодо
перезавантаження влади..... 105

Фоміцька Надія

Статус працівників служби зайнятості: державно-управлінський
аспект..... 109

Секція III

***ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ В
УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ РИНКУ ПРАЦІ***

Бугайова Наталія

Трансформації ринку праці в умовах глобалізації та розвитку
інформаційно-комунікаційних технологій..... 114

Нежинська Олена

Психологічні проблеми професійного самовизначення безробітного
та шляхи їх вирішення в умовах інституційних перетворень ринку
праці..... 116

Калюжна Євгенія, Коваленко Алла

Психологічні детермінанти особистісної та професійної
ідентичності в період юності та ранньої дорослості..... 119

Турбан Вікторія

Психологічні аспекти стратегії роботи з особистістю, яка
постраждала в наслідок соціально-психологічної травми, в
територіальних службах зайнятості України..... 121

Мартинюк Ірина

Аналіз теоретичних підходів до вивчення самооцінки
особистості..... 123

Калюжна Євгенія, Чернякова Віталія

Психологічні особливості переживання стресових станів у
безробітних..... 125

Матвієнко Лариса, Зелінська Анастасія

Психологічні особливості розвитку організаційної культури
служби зайнятості..... 127

Березіна Олена

Роль віртуального простору у подовженні трудової активності осіб
пізньої дорослості..... 131

Нежинська Олена, Доріф Ганна

Діяльність психолога щодо профілактики емоційного вигорання
фахівців центру зайнятості..... 133

Длугош Олександр

Питання міжкультурних комунікацій в умовах інтернаціоналізації
сучасного ринку праці в Україні..... 137

Чугуєва Марина	
Соціально-психологічні чинники формування професійних інтересів у старшокласників.....	139
Терещук Ангеліна	
Афект на роботі: історія питання.....	142
Калюжна Євгенія, Козяр Валерія	
Психологічні аспекти професійного самоздійснення працівників поліції.....	144
Матвієнко Лариса, Кузін Константин	
Особливості емоційної сфери фрилансерів.....	146
Смирнова Олена	
Особливості психічних станів дітей з сімей трудових мігрантів.....	152
Хубетов Олександр	
Особливості впливу особистих цінностей та когнітивних чинників на адаптивність безробітних під час професійного навчання.....	155
Бегеза Людмила	
Особливості емоційної сфери безробітних громадян.....	155

Секція IV

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ

Кураташвілі Альфред	
Філософсько-правові засади організаційно-управлінської та соціально-економічної трансформації ринку праці в інтересах народу.....	160
Гльіч Людмила	
Соціально-економічні ризики в контексті трансформацій ринку праці та асинхронності його кон'юнктури.....	164
Кожем'якіна Світлана	
Створення високопродуктивних робочих місць в економіці України – об'єктивна необхідність і реалії.....	167
Лутай Лариса	
Організаційно-управлінські механізми забезпечення трансформацій ринку праці.....	171
Маршавін Юрій	
Методологічні і методичні засади оцінювання ефективності заходів щодо активного сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних.....	175
Чабанюк Оксана	
Державна допомога як структурний елемент державного сервісу: концептуальна ідентифікація.....	179

<i>Баліцька Валентина</i>	
Позиціювання ринку праці України в індексі глобальної конкурентоспроможності.....	183
<i>Стожок Людмила</i>	
Соціально-економічна значимість забезпечення працівників соціальним страхуванням.....	186
<i>Ищенко Олександр</i>	
Трудовий потенціал цифрової економіки в Україні: стан і напрями розвитку.....	189
<i>Довбенюк Дмитро</i>	
Аналіз ринку праці Рівненської області в контексті трансформаційних змін економіки України.....	193
<i>Надрага Василь, Пекін Андрій</i>	
Проблеми соціально-економічної безпеки територіальних громад.....	196
<i>Кучеренко Діна, Загородня Наталія</i>	
Інноваційні складові трансформаційних перетворень ринку праці України: роль людського фактору.....	199
<i>Ланченко Євгеній</i>	
Кон'юнктура ринку праці в аграрній сфері.....	202
<i>Ковбаско Ольга</i>	
Удосконалення інформаційної інфраструктури ринку праці в умовах цифровізації.....	206
<i>Руженський Микола</i>	
Модернізація підготовки фахівців як імперетив інституційної трансформації ринку праці України.....	209
<i>Сірий Євген</i>	
Проблематика молодіжного підприємництва та самозайнятості в системі соціальних досліджень.....	211
<i>Круговий Володимир</i>	
Стратегічне планування розвитку ринку праці.....	214
<i>Панькова Оксана</i>	
Соціально-трудові відносини України в світлі новітніх мегатрендів: виклики, загрози, можливості соціального захисту зайнятих.....	217
<i>Касперович Олександр</i>	
Локалізація ризиків цифровізації для сфери зайнятості України на основі виявлення диспропорцій соціально-економічного розвитку.....	221
<i>Сульженко Людмила</i>	
Формування трудового потенціалу в умовах реформування.....	224
<i>Воробйова Оксана</i>	
Запровадження стандартів якості ISO для ЗВО як механізм забезпечення трансформацій ринку праці.....	226

<i>Іванов Андрій</i>	
Розвиток соціального підприємництва задля розширення ринку праці в умовах євроінтеграції.....	229
<i>Шукін Борис, Шабранська Наталія</i>	
Прогноз та ризики розвитку ринку праці на середньострокову перспективу.....	232
<i>Кузнецова Тетяна</i>	
Соціальні та податкові чинники тінізації економіки.....	235
<i>Баришнікова Оксана</i>	
Основні тенденції національного ринку праці.....	237
<i>Припуга Наталія, Савчук Марина</i>	
Регіональні аспекти зайнятості в аграрному секторі	241
<i>Плисенко Галина</i>	
Підприємницька діяльність жінок як елемент трансформації структури робочої сили в умовах євроінтеграції.....	243
<i>Лахижа Микола</i>	
Інституційні зміни на ринку праці в умовах посткомуністичної трансформації: польський досвід.....	246
<i>Таращенко Наталія</i>	
Актуальні проблеми працевлаштування молоді на ринку праці України.....	248
<i>Мазуренко Наталія</i>	
Трансформація ринку праці в контексті євроінтеграційних процесів та військових дій на сході України.....	251
<i>Пророк Віктор</i>	
Державний сектор та корпоративні права держави як інструмент стимулювання зайнятості.....	254
<i>Ковтун Карина</i>	
Трансформація зайнятості в умовах розвитку цифрової економіки.....	257
<i>Топоровська Вікторія</i>	
Ринок праці сільської місцевості: стан та перспективи розвитку в умовах децентралізації.....	260
<i>Шостак Інна</i>	
Рекрутинг як сучасний сервіс Державної служби зайнятості.....	263
<i>Назаркевич Віктор</i>	
Форми та види взаємодії інститутів ринку праці: шляхи та способи їх удосконалення.....	265
<i>Гусак Ірина</i>	
Організаційно-управлінські заходи щодо розвитку кадрового забезпечення органів влади в Україні.....	268
<i>Масик Марія</i>	
Функціонування ринку праці в умовах реформування.....	273

Леончук Ірина	
Поведінкові аспекти прийняття економічних рішень.....	276
Соболев Юрій Миколайович	
Роль інвестиційної складової в регулюванні ринку праці.....	279
Бурда Анастасія	
Трудові ресурси молоді в сучасному суспільстві.....	282
Фурсенко Андрій	
Інформаційні інновації Херсонської регіональної служби зайнятості в стратегії розвитку служби зайнятості України.....	284
Баранець Ігор	
Процес управління стейкхолдерами проектів соціальної та публічної сфери.....	291

Секція V

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ

Колесник Ірина	
Освітня еміграція: причини, тенденції та наслідки для національної економіки.....	295
Вітряк Тетяна	
Вплив євроінтеграційних процесів на політику зайнятості в Україні.....	302
Беззубко Лариса	
Напрями вдосконалення державної міграційної політики.....	304
Куліков Геннадій	
Оцінка впливу трудової міграції з України на економіку в умовах трансформації ринку праці.....	307
Боков Олександр	
Фактори впливу на мобільність робочої сили в умовах глобалізації	310
Красівський Денис	
Фактори впливу на міграційні процеси в Україні та світі.....	315
Ульянова Ганна	
Оптимізація механізмів контролю міграційних процесів службою зайнятості України в умовах глобалізації ринку праці.....	318
Носков Олексій	
Вплив міграційних процесів на трансформацію ринку праці.....	323
РЕЗОЛЮЦІЯ	326

Ільїч Людмила, д. е. н., доцент,
*завідувач кафедри управління Київського
університету імені Б. Грінченка*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ ТА АСИНХРОННОСТІ ЙОГО КОН'ЮНКТУРИ

Характерними ознаками економічних перетворень в Україні за роки незалежності були зміна форм власності та зміна структури виробництва, значний спад промислового виробництва, масова вимушена неповна зайнятість на великих підприємствах, поширення довготривалого безробіття та зростання сегмента тіньової зайнятості. Найбільше падіння зайнятості було властивим для будівництва, металургії та хімічної промисловості. Деіндустріалізація виробництва призвела до збільшення частки нематеріального виробництва у ВВП та відповідного зростання зайнятих у сфері послуг.

Однак непослідовність структурних та інституційних реформ в Україні зумовила диспропорційність розвитку економіки, несприятливий інвестиційний клімат для розвитку бізнес-середовища, утримання впродовж тривалого періоду низькорентабельних виробництв та значної частки малопродуктивних робочих місць. Водночас не була сформована обґрунтована усталена концепція політики зайнятості. Здебільшого під час реформ процеси реструктуризації зайнятості характеризувалися пасивним пристосуванням підприємств до нових умов та невисокими темпами перерозподілу найманих працівників за зростаючого дефіциту кваліфікованих кадрів. Соціально-економічні перетворення супроводжувалися значними інституційними обмеженнями у розвитку національного ринку праці та поширенням застосування на практиці нестандартних механізмів адаптації, зокрема маневрування тривалістю робочого часу та оплатою праці, замість докорінної ліквідації непродуктивної зайнятості. Таким чином, упродовж тривалого часу в Україні за рахунок збереження низької оплати праці та існування значної заборгованості з її виплати утримувалася надлишкова зайнятість, а у числі пріоритетів регулювання ринку праці було запобігання довготривалому зареєстрованому безробіттю.

Ринок праці України характеризується структурними дисбалансами в попиті та пропозиції праці за професійними групами, видами економічної діяльності та регіонами, що обмежує, з одного боку, можливість працевлаштування безробітних, а з іншого боку – задоволення потреби у робочій силі. Дослідження структурних зрушень у пропозиції на національному ринку праці засвідчує, що вона формується в умовах скорочення природної бази робочої сили та старіння населення. Національному ринку праці властивий поступовий перерозподіл робочих місць на користь сервісної економіки, які з одного боку вимагають спеціальної професійно-кваліфікаційної підготовки та пов'язані з виконанням інтелектуальноємних операцій, а з іншого потребують навичок обслуговування.

Унаслідок трансформацій ринку праці та асинхронності його кон'юнктури має місце суперечливий та нерівномірний характер його розвитку, що виявляється в недосконалоості окремих елементів ринкового механізму та зумовлює певні ризики як на регіональному, так і на державному рівнях, зокрема:

I. Ризики трансформації зайнятості, пов'язані зі старінням населення, погіршенням його вікової структури та скороченням загальної чисельності. Упродовж останніх 20 років ми маємо одні з найвищих темпів старіння населення серед країн Європи, що позначається якості людського капіталу. За розрахунками експертів Світового банку, при збереженні нинішнього рівня економічної активності населення до 2035 року людський капітал в Україні скоротиться більш ніж на 15%, що негативно позначиться на темпах соціально-економічного розвитку [1].

II. Ризик збереження вагової частки неефективних робочих місць. Повільні темпи структурної перебудови економіки в Україні, обмежені інвестиційні можливості та слабка мотивація роботодавців до створення нових робочих місць негативно позначаються на процесах формування попиту на робочу силу, що виражається кількістю робочих місць. Реальна вартість створення нового робочого місця значно перевищує виплати й податкові пільги, за допомогою яких держава намагається заохочувати роботодавців до його створення [2, с. 128]. Тому в Україні зберігаються неефективні робочі місця, які, в свою чергу, стимулюють пропозицію низькоякісного людського капіталу та непродуктивну зайнятість.

III. Ризик обмеженого доступу носіїв людського капіталу до продуктивних робочих місць, який насамперед стосується молоді та літніх людей, менш кваліфікованих працівників, осіб, які проживають у сільській місцевості та в регіонах з обмеженими можливостями зайнятості. Освіта, трудові навички та особистісні якості, які вважаються в розвинутих країнах активами з погляду працевлаштування, в Україні є менш важливими для працевлаштування і збереження робочого місця, ніж особисті зв'язки і соціальний статус. Оскільки під час реформування економіки створення робочих місць відбувалося переважно у неформальному секторі та в секторах з нижчою продуктивністю праці, то такі робочі місця є переважно «робочими місцями задля виживання», і як наслідок не можуть сприяти довгостроковому розвитку економіки та підвищенню якості людського капіталу в майбутньому.

IV. Ризик зростання освітньо-кваліфікаційної невідповідності людського капіталу потребам економіки. В Україні 26,6% зайнятих віком 15–70 рр. характеризуються надлишковою освіченістю і переважно зосереджені в сільському, лісовому та рибному господарствах, будівництві, сферах тимчасового розміщення й організації харчування, оптової та роздрібною торгівлі, транспорту та зв'язку, на робочих місцях, які не вимагають високої кваліфікації [1, с. 311]. У зв'язку з цим побоювання викликає факт, що надлишково освічені працівники в цих видах економічної діяльності не реалізують повністю власний потенціал і поступово втрачають частину компетенцій, не затребуваних їхніми робочими місцями. Ця ситуація

обертається не лише старінням компетенцій, а й тим, що більш кваліфікована робоча сила поступово витісняє з економіки менш кваліфіковану. Фактично відбувається розмивання людського капіталу, що ще більше загострює соціальну напругу на ринку праці. Збереження цих тенденцій не стимулюватиме роботодавців підвищувати заробітну плату, оскільки вони зможуть наймати людей з більшим набором компетенцій за ті самі гроші, що й достатньо кваліфіковану робочу силу.

Проблема невідповідності кваліфікацій в Україні поглиблюється й існуванням в окремих випадках не виправдано завищених вимог до претендентів на робочі місця, що спонукає їх постійно підвищувати свій освітній рівень, а в суспільстві тим часом зростає дефіцит на вакансії, для заповнення яких вища освіта не потрібна. Дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів за професіями, які мають особливий попит на ринку праці, призводить у підсумку до неможливості якісного укомплектування підприємств необхідним людським капіталом [4, с. 240].

Освітньо-кваліфікаційна невідповідність людського капіталу негативно позначається на ефективності виробництва, зумовлює плинність кадрів і відтік талантів, збільшує вартість пошуку потрібного фахівця та перешкоджає впровадженню нових технологій. На макрорівні ці явища проявляються у поширенні показників безробіття, тіньової зайнятості та економічної неактивності, втратах людського капіталу, що в сукупності негативно позначається добробуті країни.

V. Ризик загострення проблеми спрямованості системи освіти на запити прямих споживачів освітніх послуг. На жаль, освітні заклади залишаються спрямованими переважно на запити безпосередніх споживачів освітніх послуг, тобто на контингент, що здобуває освіту, і практично не зорієнтовані на перспективні запити ринку праці. Попри це на вході завданням освітнього закладу є залучення та відбір абітурієнтів, а на виході – забезпечення якості знань та умінь випускників. Зорієнтованість на конкретного споживача свідчить про врахування його інтересів і вносить двоїстість у роботу освітніх закладів, виявляючи розбіжності між попиту на освітні послуги (від здобувачів освіти) та опосередкованим попиту на ці самі послуги, який виявляється у кваліфікованих кадрах, наділених певними загальними та професійними компетенціями, з боку роботодавців.

У цьому контексті виникає необхідність гармонізації ринків праці та освіти, яка у свою чергу ускладнюється відсутністю централізованої актуальної інформації щодо якісних вимог роботодавців до майбутніх фахівців, відсутністю професійних стандартів за допомогою яких має здійснюватися коригування навчальних планів, застаріла навчально-практична база, відсутність достатніх можливостей отримання реальних практичних навичок в процесі навчання, недосконалість процесу оцінки результатів навчання студентів та присвоєння їм відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, достатньо жорсткий механізм внесення змін до навчально-освітніх програм тощо.

Справедливою є думка англійського економіста Надраги В.І., що чим вищі ризики, тим вищі вимоги постають перед суспільством у сфері соціального захисту населення [5]. Тому кожен з цих ризиків потребує системи заходів щодо їхньої мінімізації та розробки принципово нової системи соціального захисту. Стратегія управління соціальними ризиками повинна передбачати поєднання існуючих методів регулювання зайнятості з інноваційними і забезпечення на цій основі гнучкості зайнятості. В Україні назріла актуальна потреба кардинальної зміни парадигми зайнятості та соціального захисту, перехід на нові принципи стратегічного планування, в основі якого лежатиме підвищення рівня якості життя.

Список використаних джерел

1. UN (2017): World population ageing report 2017. [online]. In: UN, 1.10.2017. [Cited 1.10.2017] Available online: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf.
2. Ільч Л. М. Структурні трансформації транзитивного ринку праці України: монографія. Київ: Алерта, 2017. 608 с.
3. Socio-economic reforms of the national economy recovery: the experience of Ukraine: Collective monograph / [Edited by: O. Vlasiuk, O. Pyash, M. Osinska, L. Smoliar, L. Frolova]. Vol. 4. Bydgoszcz, Poland: University of Economy in Bydgoszcz, Publishing House, 2018. 379 p.
4. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір зайнятості Модернізація соціальної політики: регіональний аспект (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2016. 328 с.
5. Надрага В. І. Управління соціальними ризиками: сутність та механізми / В. І. Надрага // Проблеми системного підходу в економіці. - 2015. Вип. 52. С. 163-174. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2015_52_23.

Кожем'якіна Світлана, д. е. н., доцент,
завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки ІПК ДСЗУ

СТВОРЕННЯ ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ – ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ І РЕАЛІЇ

Сучасні умови соціально-економічного розвитку України потребують швидкого рішення проблем економічного зростання. Серед факторів, що здійснюють вирішальний вплив на зростання рівня добробуту нації, відводяться показникам ефективності економіки. Приклад індустріально розвинених країн показує, що в сучасних умовах створення високопродуктивних робочих місць є індикаторами сталого економічного зростання, а їх зростання – пріоритетним